

Universiteit Leiden
College van bestuur
Postbus 9500
2300 RA LEIDEN

Besluit

Besluit strekkende tot een positieve beoordeling van een aanvraag om accreditatie van de opleiding wo-bachelor Fiscaal Recht van de Universiteit Leiden

datum	Algemene gegevens:		
6 april 2012	Naam instelling	:	Universiteit Leiden
onderwerp	Naam opleiding	:	wo-bachelor Fiscaal Recht (180 ECTS)
Besluit	Datum aanvraag	:	7 oktober 2011
accreditatie wo-bachelor	Varianten opleiding	:	voltijd, deeltijd
Fiscaal Recht	Locatie opleiding	:	Leiden
Universiteit Leiden	Naam VBI	:	Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
(#5460)	Datum visitatie	:	4 en 5 april 2011
uw kenmerk	Datum VBI-rapport	:	25 juli 2011
2011/43424	Beoordelingskader:		
ons kenmerk	Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs [wo-bachelor] van de NVAO		
NVAO/20121117/ND	(Accreditatiekader; Stcrt. 2003, 120). Op grond van het toepasselijke Accreditatiekader		
bijlagen	wordt een opleiding beoordeeld aan de hand van zes onderwerpen, te weten: doelstellingen		
1	opleiding, programma, inzet van personeel, voorzieningen, interne kwaliteitszorg en		
	resultaten.		

Samenstelling QANU-panel:

Voorzitter: Prof. dr. J.W. Zwemmer, emeritus hoogleraar belastingrecht aan de Universiteit van Amsterdam, raadsheerplaatsvervanger in de gerechtshoven van Arnhem, 's Hertogenbosch en Amsterdam;

Leden:

- Prof. mr. N. Frenk, raadviseur directie wetgeving sector privaatrecht van het Ministerie van Justitie, bijzonder hoogleraar aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht aan de Vrije universiteit te Amsterdam;
- Prof. mr. J.G.J. Rinkes, hoogleraar privaatrecht aan de Open Universiteit en bijzonder hoogleraar Europees consumentenrecht aan de Maastricht University;
- Prof. dr. C.M. Cappon, universitair hoofddocent rechtsgeschiedenis en bijzonder hoogleraar geschiedenis van het notariaat aan de Universiteit van Amsterdam;
- Mr. M.C. van Gestel, universitair hoofddocent aan het Molengraaff Instituut en docent aan de Universiteit Utrecht, bestuurslid van het Utrecht Law College;
- Student-lid: M.V. Leikin, student aan de masteropleiding privaatrecht en de masteropleiding international business law aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Inlichtingen

Sigrid Pauwels
+31 (0)70 312 23 80
s.pauwels@nva.o.net

Parkstraat 28 | 2514 JK | Postbus 85498 | 2508 CD Den Haag
P.O. Box 85498 | 2508 CD The Hague | The Netherlands
T + 31 (0)70 312 2300 | F + 31 (0)70 312 2301
info@nva.o.net | www.nva.o.net

Pagina 2 van 9 **Aanvullend:**

Op 3 november 2011 heeft overleg plaatsgevonden over de uitkomsten van de beoordeling van het cluster Rechtsgeleerdheid (met de visitatiecommissie), op 19 december 2011 (met het disciplineoverleg) en op 1 februari 2012 (rectorenoverleg). De uitkomsten van de diverse overleggen heeft de NVAO eveneens meegenomen in de besluitvorming.

Uit deze overleggen is de NVAO gebleken dat de opleidingen en de instellingen de hen betreffende opmerkingen en aanbevelingen van de visitatiepanels ter harte nemen. Dat geldt in het bijzonder het studiesucces, dat bij vrijwel alle opleidingen een aandachtspunt is. Ook is uit de visitatierapporten en de genoemde overleggen gebleken dat de opleidingen maatregelen nemen en gaan nemen om de hen betreffende aandachtspunten te adresseren. De visitatiepanels spreken hierover hun vertrouwen uit. De NVAO deelt dit.

Om het vertrouwen verder te schragen, is met de rectoren van de desbetreffende universiteiten afgesproken dat de NVAO zal kunnen beschikken over de rapportages van de instellingen in het kader van de af te sluiten prestatieafspraken met de staatssecretaris. Deze prestatieafspraken betreffen ook het studiesucces van het onderwijsaanbod van de instelling. De NVAO adviseert de instelling om in deze rapportages ook te betrekken de opmerkingen van het panel rond het opleidingsprogramma. Dat is immers in belangrijke mate medebepalend voor het studiesucces.

Bevindingen:

Doelstellingen opleiding

Het panel komt tot de volgende bevindingen en overwegingen.

De eindkwalificaties van de opleiding voldoen aan de eisen die door vakgenoten en de beroepspraktijk in het betreffende domein worden gesteld. Zij zijn gericht op de verwerving van kennis en inzicht in het positieve recht, in de systematiek en de grondslagen van het recht en op de ontwikkeling van een academische houding en professionele juridische vaardigheden. De eindkwalificaties beogen verder een geïntegreerde behandeling van nationaal, internationaal, Europees en vergelijkend recht. Het panel waardeert ten slotte dat de opleiding, zoals aanbevolen door de vorige visitatiecommissie, haar eindkwalificaties heeft aangescherpt wat betreft de maatschappelijke rol van de jurist en de internationale oriëntatie.

De eindkwalificaties van de opleiding sluiten in voldoende mate aan bij de Dublin-descriptoren en expliciteren het niveau van de opleiding op een adequate manier. Academische juridische vaardigheden en een academische houding krijgen voldoende aandacht. Het recht wordt bijvoorbeeld begrepen vanuit het rechtssysteem en de beginselen waarop dat systeem rust. De eindkwalificaties van de opleiding zijn academisch georiënteerd, maar overwegend gericht op de latere beroepspraktijk. De bacheloropleiding Fiscaal Recht beoogt niet alleen doorstroming naar de gelijknamige masteropleiding, maar ook eigenstandige kwalificaties die inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt op het niveau van "paralegal" in algemeen juridisch en fiscaaljuridisch georiënteerde beroepen. Een aanzienlijk deel van de studenten loopt aan het einde van de bacheloropleiding al stage bij een belastingadvieskantoor of bij de (fiscale afdeling van) een advocatenkantoor.

De NVAO stelt vast dat in het VBI-rapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel dit onderwerp positief heeft bevonden.

Pagina 3 van 9 De NVAO beoordeelt derhalve het onderwerp 'doelstellingen opleiding' als voldoende.

Programma

Het panel komt tot de volgende bevindingen en overwegingen.

De opleiding is wetenschappelijk georiënteerd en sluit aan bij de actuele praktijk van de relevante beroepen. Het panel waardeert de gerealiseerde verbeteringen rond vaardighedenonderwijs. Studenten ontwikkelen academische vaardigheden die ze leren toepassen. Het programma bevat een vaardighedentraject met onder meer een taaltoets en het vak "Juridisch betoog" in de propedeuse en daarna vakken als "Fiscaal Moot Court". Mondelinge vaardigheid en schrijfvaardigheden komen adequaat aan bod. De opleiding wordt afgesloten met een fiscaal eindwerkstuk (annotatie). Gemotiveerde studenten worden geselecteerd en uitgenodigd voor deelname aan de jaarlijkse "fiscale talentenklas", die zij afronden met een essay. Studenten die meer uit hun studie willen halen krijgen de kans om in het buitenland te studeren en/of extra-curriculaire trajecten of onderdelen te volgen. Studenten die excellent presteren worden bovendien uitgenodigd zich aan te melden voor het bijzondere traject: "Honours College - Law". Deze studenten krijgen het onderwijs van alle reguliere vakken in het tweede en derde jaar van de bacheloropleiding meer diepgaand aangeboden in kleinschalige werkgroepen (ongeveer vijftien studenten) door specifiek geselecteerde docenten.

De eindkwalificaties zijn voor elke vak in concrete leerdoelen vertaald. Het programma is evenwichtig samengesteld. De keuzeruimte in het programma werd bewust beperkt gehouden (15 EC). Zo blijft voldoende ruimte vrij ten behoeve van het civiel effect en de internationale studentenmobiliteit. Het panel plaatst verder nog enkele kritische kanttekeningen. Het wijst onder meer op de nood aan meer aandacht in alle vakken voor de doelstelling inzake integratie van internationaal en Europees recht. Het panel adviseert ook om meer aandacht te schenken aan de Engelse taalvaardigheid van studenten, bijvoorbeeld door "Legal English" op te waarderen tot verplicht vak.

Het programma van de opleiding is samenhangend. Studenten onderschrijven dit. Vakken zijn goed op elkaar afgestemd, zonder overlap. De juridische bacheloropleidingen - Fiscaal Recht, Rechtsgeleerdheid en Notarieel Recht - hebben een gemeenschappelijke basis. Studenten verwerven op die manier een brede kennis van het recht en kunnen veranderen van opleiding zonder consequenties voor de studievoortgang. Zij worden van bij de start wel al in herkenbare tutorgroepen geplaatst. Het panel waardeert deze aanpak. Verder stoelt de duidelijke opbouw en inhoudelijke samenhang van het programma op de vakken "Directe belastingen 1,2 en 3". Het verplichte vak "Belastingrecht" fungeert als opstap in het eerste jaar. Het panel waardeert dit. Ten slotte dragen ook de kleinschaligheid van de opleiding en onderling overleg tussen docenten bij tot de samenhang.

Het programma is studeerbaar. De opleiding telt 1680 uren studiebelasting op jaarbasis. Studenten onderschrijven de studeerbaarheid van het programma. Zij besteden gemiddeld minder dan 40 uren per week aan de studie. Toch behalen weinig studenten het bachelordiploma in drie jaren. De opleiding neemt daarom verschillende verbetermaatregelen, zoals een betere verdeling van de studielast. Daarnaast hebben ook studenten van de overige opleidingen die de eindversie van de bachelor- of masterscriptie hebben ingeleverd en nog slechts één onderdeel van het programma moeten behalen, onder specifieke voorwaarden recht op toelating tot de masteropleiding door een individuele

Pagina 4 van 9 herkansing. Het panel waardeert deze inspanningen. Verder blijkt dat studenten adequaat worden ondersteund bij complexe vakken die als zwaar worden ervaren, bijvoorbeeld het participatientsysteem voor de vakken "Directe belastingen 1, 2 en 3".

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten. Om toegelaten te worden moet een student beschikken over een vwo-diploma of hbo-propedeuse. Het panel waardeert de taaltoets om deficiënties tijdig te detecteren en te remediëren. Het adviseert dan ook om deze taaltoets zo vroeg mogelijk in het eerste jaar af te nemen. De instroom fluctueert tussen 29 en 78 studenten, met een stijgende lijn.

Het programma van de bacheloropleiding Fiscaal Recht omvat 180 EC en voldoet daarmee aan de formele eisen met betrekking tot de omvang van het curriculum.

Het didactisch concept van de opleiding is gericht op de activering van studenten. Dit blijkt onder meer uit de variatie tussen hoor- en werkcolleges, aandacht voor zelfstudie en tussentoetsen. Dit concept is in lijn met de doelstellingen. De gehanteerde werkvormen sluiten hier eveneens bij aan. Studenten Fiscaal Recht zitten vanaf de start in gezamenlijke werkgroepen. Als gevolg van de kleinschaligheid worden studenten ook actief betrokken tijdens de hoorcolleges. Het panel waardeert dit. De opleiding toetst adequaat of de leerdoelen worden bereikt. Het panel heeft ook de wijze van beoordeling en toetsing bestudeerd. De toetsvormen zijn voldoende gevarieerd en alle leerstof en eindkwalificaties komen evenwichtig aan bod. Bij de opstelling van de toetsen zijn meerdere docenten betrokken. Het panel stelt echter vast dat op programmaniveau nog meer afstemming kan worden bereikt via overleg over de vorm en de inhoud van de toetsing. Het panel waardeert verder de aandacht voor feedback aan studenten, de psychometrische analyse van toetsresultaten en de evaluatie van de kwaliteit van de toetsing. Het plaatst ook enkele kritische kanttekeningen. De examencommissie mag een minder afwachtende houding aannemen inzake de aanpassing van het toetsbeleid aan de nieuwe regelgeving. Bovendien worden veel taken van de examencommissie uitgevoerd door de opleidingscommissie. Het panel benadrukt dat dit moet veranderen zodat de onafhankelijke bewaking van het toetsbeleid blijft gewaarborgd. Ten slotte adviseert het panel om een bachelorscriptie in te voeren. Het huidige afstudeertraject via twee annotaties wordt nog als te licht beoordeeld.

De NVAO stelt vast dat in het VBI-rapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel dit onderwerp positief heeft bevonden.

De NVAO beoordeelt derhalve het onderwerp 'programma' als voldoende. De NVAO wijst wel op de door het panel gedane aanbevelingen, in het bijzonder wat betreft de introductie van een scriptie in de afstudeerfase. Deze aanbeveling, is ook door de vorige visitatiecommissie geformuleerd.

Inzet van personeel

Het panel komt tot de volgende bevindingen en overwegingen.

Het merendeel van het onderwijs aan de faculteit wordt verzorgd door personeelsleden die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied: gepromoveerde hoogleraren, universitaire hoofddocenten en docenten.

Pagina 5 van 9 Ongeveer 20% van de docenten is niet gepromoveerd, maar verricht wetenschappelijk onderzoek, al dan niet gericht op promotie. Hoogleraren verzorgen al in het eerste trajectjaar hoorcolleges en fungeren als docenttutor. Het panel waardeert deze keuze.

De opleiding beschikt over voldoende personeel. De faculteit streeft naar een docent/student ratio van 1 : 40. Dit streefcijfer wordt niet gerealiseerd. De opleiding wijst op enkele factoren die de ratio negatief beïnvloeden, zoals de - dure - optie om enkel gepromoveerde docenten in te zetten voor hoorcolleges en de toename van het aantal studenten bij een gelijk blijvende formatie. Het panel waardeert de inzet van het personeel en de gerealiseerde kwaliteit, ondanks de hoge werkdruk. Het wijst evenwel op de gevolgen van een groeiend aantal studenten in de toekomst. Het panel concludeert dat de formatie in dat geval zal moeten toenemen. Een hoger rendement zal op termijn moeten leiden tot meer middelen. Ten slotte waardeert het panel dat de fiscale opleidingen kunnen beschikken over aangepaste administratieve ondersteuning, als voorbereiding op een groter aantal (deeltijd)studenten.

Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma. Studenten zijn eveneens positief over de kwaliteit en de competenties van de docenten. Evaluatie en didactische professionalisering krijgen voldoende aandacht. Docenten maken echter matig gebruik van de didactische cursussen. Het panel betreurt dit. Het adviseert om het belang van het "Traject Basiskwalificatie Onderwijs" (BKO-kwalificatie) en didactische cursussen sterker te benadrukken.

De NVAO stelt vast dat in het VBI-rapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel dit onderwerp positief heeft bevonden.

De NVAO beoordeelt derhalve het onderwerp 'inzet van personeel' als voldoende. De NVAO vraagt aandacht voor de opmerkingen van het panel over de omvang van de personeelsformatie en het gebruik van didactische cursussen door docenten.

Voorzieningen

Het panel komt tot de volgende bevindingen en overwegingen.

De opleiding beschikt over adequate huisvesting en materiële voorzieningen. Het panel is onder de indruk van het gebouw en de bijhorende faciliteiten, zoals ICT en bibliotheek. De faculteit bereidt zich goed voor op de opvang van een toenemend aantal studenten. Het panel wijst ten slotte op een probleem rond het universiteitsbrede registratiesysteem "uSis" dat nog niet naar behoren functioneert.

Studenten worden adequaat geïnformeerd en begeleid. In het eerste trajectjaar wordt intensieve en proactieve studentenbegeleiding voorzien. Tijdens het tweede en derde trajectjaar wordt meer initiatief van de student verwacht. Het panel stelt verder vast dat via het tutoraat samenhangendheid tussen studenten wordt gecreëerd. Dit doorbreekt het massale karakter van de faculteit. Verder is het panel onder de indruk van de verbetermaatregelen om de studievoortgang te bevorderen en het rendement te verhogen. Studenten zijn eveneens tevreden over de bereikbaarheid en de kwaliteit van de studieadviseurs en het tutoraat.

Pagina 6 van 9 De NVAO stelt vast dat in het VBI-rapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel dit onderwerp positief heeft bevonden.

De NVAO beoordeelt derhalve het onderwerp 'voorzieningen' als voldoende.

Interne kwaliteitszorg

Het panel komt tot de volgende bevindingen en overwegingen.

De opleiding wordt periodiek en systematisch geëvalueerd en bijgestuurd, zowel op programma- als op moduleniveau. Het panel adviseert evenwel om een meer functionele interne kwaliteitszorg op het niveau van de faculteit te overwegen, bijvoorbeeld overleg in een beperkter gezelschap en op basis van duidelijk afgebakende onderwerpen. Verder raadt het panel aan dat de opleidingscommissie zich actiever en preventiever zou opstellen rond de evaluatie en verbetering van de kwaliteit, en niet hoofdzakelijk wanneer zich een probleem stelt.

De resultaten van de evaluaties vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen. Het kwaliteitszorgsysteem functioneert goed. Het panel waardeert in het bijzonder hoe in de afgelopen periode werd gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit van het bacheloronderwijs. Verschillende problemen zijn adequaat aangepakt, bijvoorbeeld via de opzet van een leerlijn academische vaardigheden en door verhoging van studievoortgang en rendementen. Het panel is onder de indruk van deze verbeteringen.

Relevante stakeholders worden actief betrokken bij de interne kwaliteitszorg. Docenten en studenten participeren onder meer via vakevaluaties en de opleidings- en examencommissie. Het panel adviseert evenwel dat docenten zich actiever zouden opstellen. Verder wijst het panel op "evaluatiemoedigheid" bij studenten. Het raadt aan om een structuur te zoeken waarin studenten worden gestimuleerd om kritisch mee te denken zonder dat zij worden overbelast. De betrokkenheid bij de studievereniging is evenwel groot. Deze organiseert onder meer congressen en ouderavonden. Verder heeft de opleiding voldoende inzicht in de arbeidsmarktpositie van haar alumni en wordt het beroepenveld adequaat en regelmatig geraadpleegd. Contacten met het werkveld worden bovendien bevorderd omdat docenten ook werkzaam zijn in de juridische praktijk.

De NVAO stelt vast dat in het VBI-rapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel dit onderwerp positief heeft bevonden.

De NVAO beoordeelt derhalve het onderwerp 'interne kwaliteitszorg' als voldoende.

Resultaten

Het panel komt tot de volgende bevindingen en overwegingen.

De opleiding realiseert de vooropgestelde eindkwalificaties. Afgestudeerden stromen door naar de masteropleidingen of de arbeidsmarkt. Studenten schrijven twee annotaties ter afsluiting van de opleiding. Het panel is tevreden over het eindniveau dat hieruit blijkt. Het kan zich eveneens vinden in de beoordeling van de annotaties. Het panel geeft evenwel de voorkeur aan een volwaardige scriptie om het eindniveau van studenten te beoordelen. Het geeft aan dat een scriptie meer geldt als bewijs van bekwaamheid.

Pagina 7 van 9 De opleiding hanteert relevante en realistische streefcijfers met betrekking tot haar onderwijsrendement: een propedeuserendement van 40% na een jaar en 70% na twee jaren, oplopend naar 50% en 80% in 2014; een post-propedeuserendement van 30% na drie jaren en 45% na vier jaren, oplopend naar 50% na drie jaren en 90% na vijf jaren in 2014. De gerealiseerde rendementen blijken evenwel laag in verhouding tot de streefcijfers. Het panel betreurt dat de streefcijfers nog niet worden gehaald, maar bewondert tegelijkertijd de genomen verbetermaatregelen. De faculteit heeft immers geconstateerd dat het karakter van de juridische opleidingen te vrijblijvend was. Zij heeft daarom veel tijd en middelen ingezet om de betrokkenheid van studenten te verhogen. Dit heeft alvast geleid tot beduidend betere rendementen voor de propedeusefase, het rendement na het eerste bachelorjaar is zichtbaar gestegen. De opleiding wacht verder het effect af op de rendementen van het tweede en het derde jaar. Het panel gaat ervan uit dat de verbetermaatregelen ook hier het gewenste effect zullen sorteren.

De NVAO stelt vast dat in het VBI-rapport deugdelijk en kenbaar is gemotiveerd op welke gronden het panel dit onderwerp positief heeft bevonden.

De NVAO beoordeelt derhalve het onderwerp 'resultaten' als voldoende.

Pagina 8 van 9 **Besluit:**

Op grond van het voorgaande besluit de NVAO dat accreditatie wordt verleend aan de wo-bachelor Fiscaal Recht (180 ECTS; varianten: voltijd, deeltijd; locatie: Leiden) van de Universiteit Leiden te Leiden. Ingevolge het bepaalde in artikel 5a.10, tweede lid, van de WHW heeft de NVAO het college van bestuur van de Universiteit Leiden te Leiden in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze op het voornemen tot besluit van 28 februari 2012 naar voren te brengen. Bij e-mail van 20 maart 2012 heeft het college van bestuur van deze gelegenheid gebruik gemaakt. Dit heeft geleid tot een enkele tekstuele aanpassing.

Dit besluit treedt in werking op 1 januari 2013 en is van kracht tot en met 31 december 2018.

Den Haag, 6 april 2012.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

R.P. Zevenbergen
(bestuurder)

Tegen dit besluit kan op grond van het bepaalde in de Algemene wet bestuursrecht door een belanghebbende bezwaar worden gemaakt bij de NVAO. De termijn voor het indienen van bezwaar bedraagt zes weken.

Pagina 9 van 9 **Bijlage: Overzicht van beoordelingen door het panel**

Onderwerp	Facet	Beoordeling door VBI	Beoordeling door VBI
		<i>voltijd</i>	<i>deeltijd</i>
1. Doelstellingen	1.1 domeinspecifieke eisen	V	V
	1.2 niveau Bachelor	V	V
	1.3 oriëntatie wo	V	V
Beoordeling onderwerp		V	V
2. Programma	2.1 eisen wo	G	G
	2.2 relatie doelstellingen – programma	V	V
	2.3 samenhang programma	V	V
	2.4 studielast	V	V
	2.5 instroom	V	V
	2.6 duur	voldaan	voldaan
	2.7 afstemming vormgeving en inhoud	V	V
	2.8 beoordeling en toetsing	V	V
Beoordeling onderwerp		V	V
3. Inzet personeel	3.1 eisen wo	V	V
	3.2 kwantiteit personeel	V	V
	3.3 kwaliteit personeel	V	V
Beoordeling onderwerp		V	V
4. Voorzieningen	4.1 materiële voorzieningen	G	G
	4.2 studiebegeleiding	V	V
Beoordeling onderwerp		V	V
5. Interne kwaliteitszorg	5.1 evaluatie resultaten	V	V
Beoordeling onderwerp	5.2 maatregelen tot verbetering	G	G
	5.3 betrokkenheid medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	V
		V	V
6. Resultaten	6.1 gerealiseerd niveau	V	V
	6.2 onderwijsrendement	V	V
Beoordeling onderwerp		V	V
Eindoordeel		Positief	Positief

De facetten krijgen het oordeel onvoldoende (O), voldoende (V), goed (G) of excellent (E), met uitzondering van het facet "Duur" (2.6), waarvoor geldt: "voldaan" of "niet voldaan". De onderwerpen krijgen het oordeel voldoende of onvoldoende